

Цитування:

Романенкова Ю. В. Реалізм як інструмент відродження класичних традицій у живописній творчості Ольги Карпенко. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*: наук. журнал. 2024. № 1. С. 192–196.

Romanenkova Yu. (2024). Realism as a Tool for the Revival of Classical Traditions in the Painting Work of Olga Karpenko. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald: Science journal*, 1, 192–196 [in Ukrainian].

*Романенкова Юлія Вікторівна,
доктор мистецтвознавства, професор,
завідувач кафедри дизайну
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
<https://orcid.org/0000-0001-6741-7829>
y.romanenkova@kubg.edu.ua*

РЕАЛІЗМ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВІДРОДЖЕННЯ КЛАСИЧНИХ ТРАДИЦІЙ У ЖИВОПИСНІЙ ТВОРЧОСТІ ОЛЬГИ КАРПЕНКО

Мета роботи – актуалізувати інструментарій реалізму як один з основних методів збереження класичних традицій у мистецтві живопису представниці київської мисткині Ольги Карпенко. **Методологія роботи** базується на використанні комплексного методу для всебічного аналізу феномену сучасного живопису та манери О. Карпенко як його сегменту, хронологічного методу для послідовного розгляду етапів формування особистого творчого стилю художниці, компаративного методу для порівняння характерних рис творчої манери авторки різних етапів, іконографічного методу для аналізу окремих творів. **Наукова новизна** розвідки визначається тим, що в сучасній мистецтвознавчій літературі на сьогодні обмаль досліджень, присвячених реалістичній манері у творчості сучасних вітчизняних митців, а в контексті творчості О. Карпенко питання ще не ставилося в такому розрізі. Бібліографія питання є дуже обмеженою, тому кожна нова розвідка є важливим кроком у заповненні цієї лакуни. **Висновки.** Творчість київської художниці Ольги Карпенко є одним з тих наріжних каменів, на яких можна будувати комплексну уяву про тенденції розвитку сучасного вітчизняного живопису. Вона є полікомпонентною, синтезує в собі прояви стилістичних рис різних манер, напрямків, поєднує прояви різних видів мистецтва, технік. Серед головних відмітних рис манери О. Карпенко є те, що вона належить до тих представників молодшої генерації, які намагаються зберегти традиції академічного живопису, чому сприяє звернення до реалістичної манери. Саме аналіз ролі реалізму у творчій манері мисткині і є основною метою даної розвідки, що покликана актуалізувати проблему значення, місця реалізму як способу світобачення у сучасному мистецькому просторі. Водночас ставиться проблема експериментаторства у творчості та співіснування реалістичної манери з тяжінням до експерименту.

Ключові слова: живопис, реалізм, експеримент, традиції, новаторство, сучасний художній простір України.

Romanenkova Yuliia, DSc in Arts, Professor, Chief of the Chair of Design, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University

Realism as a Tool for the Revival of Classical Traditions in the Painting Work of Olga Karpenko

The purpose of the work is to update the tools of realism as one of the main methods of preserving classical traditions in the art of painting by the representative of Kyiv artist Olga Karpenko. **The methodology of the work** is based on the use of a holistic method for a comprehensive analysis of the phenomenon of modern painting and the manner of O. Karpenko as its segment, a chronological method for the sequential consideration of the stages of the formation of the artist's personal creative style, a comparative method for comparing the characteristic features of the author's creative manner of different stages, an iconographic method for the analysis of individual works. **The scientific novelty** of the investigation is determined by the fact that in modern art literature there are currently few studies devoted to the realistic manner in the work of modern domestic artists, and in the context of the work of O. Karpenko, the question has not yet been asked in this way. The bibliography of the subject is very limited, so each new exploration is an important step in filling this lacuna. **Conclusions.** The creative work of the Kyiv artist Olga Karpenko is one of those cornerstones on which you can build a comprehensive idea of the trends in the development of modern national painting. It is multi-component, synthesises manifestations of stylistic features of various manners, directions, combines manifestations of various types of art, techniques. Among the main distinctive features of O. Karpenko's manner is that she belongs to those representatives of the younger generation who try to preserve the traditions of academic painting, which is facilitated by the appeal to a realistic manner. It is the analysis of the role of realism in the creative manner of the artist that is the main goal of this investigation, which is designed to actualise the problem of the role and place of realism as a way of seeing

the world in the modern artistic space. At the same time, there is the problem of experimentation in creativity and the coexistence of a realistic manner with a tendency to experiment.

Keywords: painting, realism, experiment, traditions, innovation, contemporary artistic space of Ukraine.

Актуальність теми дослідження. У загальному мистецькому контексті зламу ХХ та ХХІ ст. реалістична манера є досить рідко вживаною практикою, бо мало хто з художників присвячує свою долю відстоюванню класичних традицій. Віддаючи перевагу експериментам, новому, неординарному, переважно вони опиняються в царині безпредметного. Поп-арт, абстрактне мистецтво, примітивізм, футуризм, кубізм – багато чого з проявів художнього життя ХХ ст. мають попит на початку ХХІ ст. Але вкрай рідко об'єктом наслідування стає реалізм – новації перемагають традиції, сьогодення відривається від попередніх підвалин і свіжим подихом дає поштовх до написання нової історії мистецтва. Реалізм стає все більш віддаленим надбанням, що уособлює традиції минувшини. Тому кожен митець, що ризикує вдаватися до реалістичної манери, не боїться підпасти під критику, звинувачення в архаїчності та «нафтаїнності», втратити попит глядача та перестати бути затребуваним – на вагу золота, це окремі, особливі художники, які є острівцем збережених класичної школи, уособленням академічних традицій. То ж, актуальність розвідки вбачається в тому, щоб пригорнути увагу до митців, які ставлять собі за мету зберегти та популяризувати реалістичний живопису у сучасному художньому полі. Серед них – київська мисткиня Ольга Карпенко.

Аналіз досліджень і публікацій. Творчість О.В. Карпенко ще не є об'єктом для частих мистецтвознавчих розвідок. Є лише декілька наукових статей, присвячених її художній манері [4; 6; 8], переважна більшість штудій про художницю носять науково-популярний характер [1–3; 5; 7], є рецензіями на виставки, вступними статтями до каталогів. Не дивлячись на те, що доробок мисткині є гарним прикладом для аналізу полікомпонентності сучасного художнього середовища, її творчість поки науково не опрацьована, а питання реалізму як одного з найвагоміших компонентів її манери не висвітлено взагалі.

Тому мета дослідження – актуалізація творчого доробку О. Карпенко в сучасному вітчизняному культурному просторі, зокрема аналіз реалістичної манери в живописі мисткині.

Виклад основного матеріалу. Представниця київської школи живопису, Ольга Карпенко може слугувати вдалим

прикладом, коли треба візуалізувати конкретні випадки полівекторності творчості майстра. Працюючи як дизайнер, викладач, науковець, вона є і графіком, і живописцем. Так складається ситуація і з визначенням манери художниці. Якщо ранній період, становлення її стилю, мав всі традиційні ознаки впливу кращих зразків, то з часом індивідуалізація робить свою справу – манера Ольги стає впізнаваною. Вона водночас і всмоктує в себе ознаки кращих зразків, на яких виховувалася мисткиня, і викристалізовує власний стрижень. Ранні роботи О. Карпенко є безперечним доказом її захоплення імпресіоністами, відчувається вплив сезанністів, постімпресіоністичного живопису. Легше за все це можна побачити в пейзажах майстрині, легких, етюдних роботах, швидких, написаних на одному подиху, просочених миттевістю схопленого настрою. Живопис Ольги цього часу, передусім пленерний, є лакмусовим папірцем настрою, вона легко передає стан природи, її капризи та настрої. Палітра таких робіт, що особливо характерно для пейзажу («Підгірці», олія, полотно, 1998 р.; «Кієво-Печерська лавра. Відбудований Успенський», олія, полотно, 2003 р.), майже позбавлена чорного кольору, мазки широкі, розмашисті, сміливі [8]. Згодом з'являється і декоративність у живопису – не можна не відмітити площинність, деяку плакатність, мозаїчність манери письма, де можна вбачати і вплив постімпресіонізму, і згадувати тяжіння до манери Ю. Хіміча, з його вітражністю, декоративною манерою за вмінням узагальнювати, тримати формат. Тут чорні крапління отримують особливе звучання, струною тримають композицію, збирають її («Сутінки над Лаврою», олія, полотно, 2000 р.; «Хмари над Андріївською церквою», олія, полотно, 2010 р.).

Аналогічні тенденції можна спостерігати в натюрмортах: від імпресіоністичної світлоносності («Натюрморт із капелюшком», олія, полотно, 1998 р.; «Польові квіти», олія, полотно, 1999 р.) до сезанністичних зрушень у бік декоративності. Площинності, лаконічності палітри («Блакитна троянда», олія, полотно, 2004; «Натюрморт із соняхами», олія, полотно, 2008; «Червоні відблиски», 2012).

Портрет у живопису О. Карпенко підлягає тим самим тенденціям еволюції манери. Світлоносність і чистота палітри ранніх

портретів («Україночка», олія, полотно, 2000 р.; «Портрет актриси Наталії Сумської», олія, полотно, 2003 р.) доповнюється з роками тією ж характерною декоративністю, деякою плакатністю, площинністю, сміливістю мазку. Швидкість, етюдність, розмашистість живопису майстрині у портретопису вдало сприяє передачі емоційного стану моделі, вібрацій її настрою («Портрет видатного тенора Анатолія Солов'яненка», олія, полотно, 2012 р.; «Портрет директора видавництва “Криниця”, лауреата Національної премії України ім. Тараса Шевченка Леоніда Андрієвського», олія, полотно, 2011 р.).

Але і в портреті, і особливо в жанрі «ню», який презентований у Ольги Карпенко переважно академічними студіями,

найяскравіше дається взнаки ще один інструмент манери мисткині. Як графічні, так і живописні портрети художниці інколи написані в реалістичній манері, подекуди можна спостерігати деякий симбіоз імпресіоністичності та реалістичності, що дозволяє говорити і про експерименти зі стилістикою. У портретах Івана Козловського (олія, полотно, 2001 р., рис. 1.), батька мисткині (олія, полотно, 2004 р.) художника Анатолія Марчука (полотно, олія, 2010 р.) реалістичність трактування образу самої моделі синтезується з постімпресіоністичною передачею тла, яке вільними, розкутими ескізними мазками створює стан невимушеності, вільного дихання, своєрідного non-finito манери письма [8].

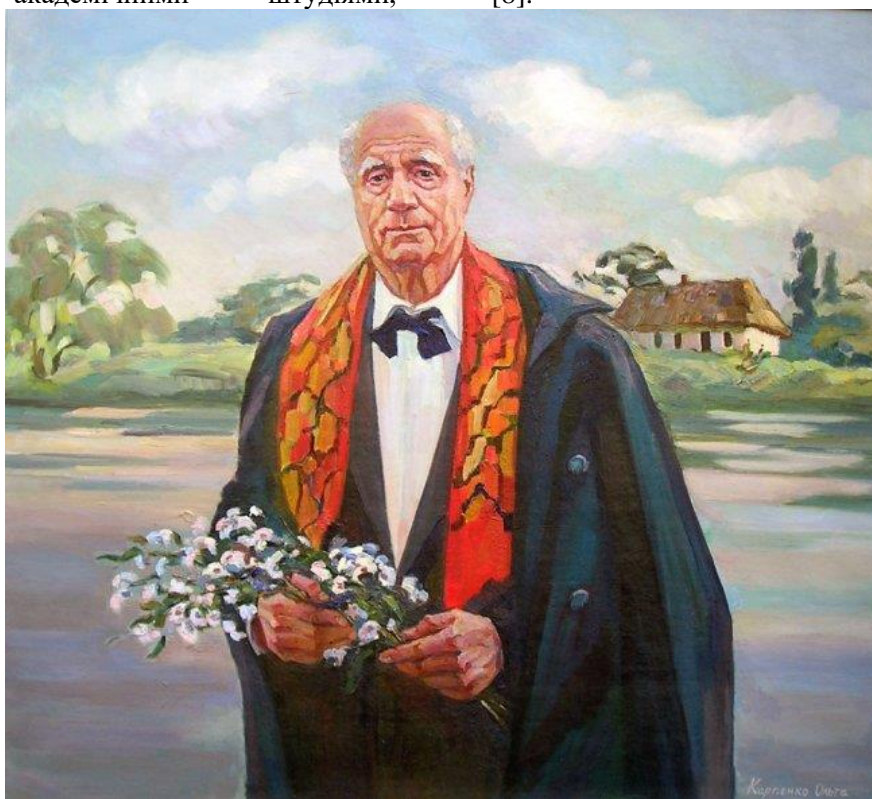

Рис.1. Карпенко О. «Іван Козловський у Мар'янівці». Олія, полотно, 2001 р.

Стильоутворюючий, іміджоформуючий компонент манери О. Карпенко, який дозволяє знову ж говорити про тяжіння до класичних традицій, характерно дається у жанрі «ню». Навряд чи можна сказати, що він є самостійним і базовим у жанровій поліфонії художниці, але дуже показовим його можна назвати однозначно. Серед ранніх творів О. Карпенко чимало академічних постановок, саме жанр «ню», представлений ними, дає можливість, яскравий матеріал для створення уяви про ставлення художниці до академічних традицій. Вона студіює постановки, працює з драперіями, досліджує анатомію, при цьому не забуваючи про узагальнення. Цікавими є

постановки, в яких можна розголедіти і аллюзії на класичні твори мистецтва минулого – Тіціана, Веласкеса, Енгра, Шевченка. Тіла моделей є лише приводом для анатомічних студій, позбавлені ідеалістичної трактовки, всі їх недоліки, що рельєфно виіплюють індивідуальний характер образу, авторка підмічає з безжальною гостротою ока.

Цікаво, що в постановках з оголеними постатями можна відмітити часто ту саму рису – сама постать, частіше – обличчя образу прописується в більш реалістичній манері, тоді як усе оточенні, тло, драперії передаються у більш ескізній, вільній, часто знову ж постімпресіоністичній манері.

Що може бути кращим для художника, який вдається до реалістичності у своїх творах, ніж анатомічні штудії, класичні академічні постановки? Це школа, каркас майстерності, на який нашаровується експериментаторство та усвідомлений вибір манери, формування індивідуального стилю. До найвдаліших і з точки зору композиції, і з огляду на побудову тіла, і на живописну фактуру можна зарахувати роботи «Натурниці» (рис. 2), «Пробудження» (обидві – олія, полотно, 2001 р., рис. 3). Цікаво, що композиційні хитрощі полотна «Пробудження» промовляють про тяжіння авторки до класичних взірців – навряд чи можна оминати оком аллюзії і на Веласкеса, і на Джорджоне, і на Шевченка, спостерігаючи цю композицію з дзеркалом. Ненав'язливо додано ще й трохи стилізовану пальмету – всі складності мистецьких задач об'єднані в одному полотні, немов авторка задалася метою продемонструвати свою спроможність їх

вирішити. Штудії оголеного тала, вирішеного в реалістичній манері, коли огріхи в анатомії не можна приховати під відмовками власного бачення та стилізації; гіпсова капітель, локальна пляма червоної драперії, що здатна «вбити» фігуру при невмінні автора працювати з тоном, дзеркало – все промовляє про складність художньої задачі. Але О. Карпенко з нею впоралася, склавши іспит на володіння інструментарієм академічного живопису.

Наукова новизна. У поки що малочисельному корпусі наукових розвідок про творчість О. Карпенко як представниці київської школи живопису увагу вперше сфокусовано на реалістичному компоненті манери київської художниці, наявність якого дозволяє позиціонувати стиль майстрині як оповісника академізму, можливість говорити про збереження класичних традицій мистецтва живопису.

Рис. 2. Карпенко О. «Натурниці». Олія, полотно, 2001 р.

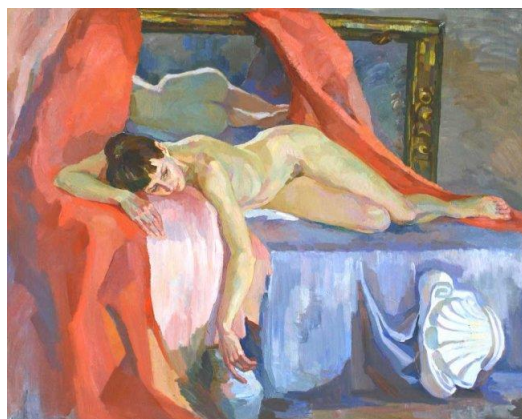

Рис. 3. Карпенко О. «Пробудження». Олія, полотно, 2001 р.

Висновки. Актуалізація в сучасних вітчизняних наукових розробках проблеми необхідності збереження академічних традицій дозволяє звернутися до творчості митців, що є хранителями класичної школи, мають академічну виучку, формувалися на кращих зразках світового мистецтва. На жаль, їх стає все менше, і кожен є хранителем доробку минулого, втіленням надії на збереження академічних традицій, гарним інструментом візуалізації яких є реалізм у мистецтві. І неабиякий внесок у справу збереження традицій, вправно синтезуючи їх з експериментаторством, робить київська художниця Ольга Карпенко.

Література

1. Букет Є. Ольга Карпенко: Малювати студентів вважаю найбільшим задоволенням. *Всеукраїнський культурологічний тижневик «Слово Просвіти»*. № 30 (563), 29 липня – 4 серпня 2010 р. С. 15.
2. Єфремова В. Я так відчуваю життя. *Справи сімейні*. 2016. No 5 (221). С. 14-15.
3. Єфремова В. Творчість формує художні смаки. *Культура і життя*. 2018. 15 черв. С. 13.
4. Жадейко О. «Мобілізоване мистецтво»: основні тенденції живопису Ольги Карпенко воєнного періоду. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023. Вип. 66. Т. 1. С. 74–79.
5. Папета О. Живописні нокпорни Ольги Карпенко. *Образотворче мистецтво*. 2017. No1. С. 94–96.
6. Романенкова Ю. В. «Код перемоги»: живопис Ольги Карпенко як віддзеркалення художніх процесів України під час війни. *Артпростір*. 2024. Вип.1. С. 19–35.

7. Свередюк Р. Художник Ольга Карпенко. URL: <https://sverediuk.com.ua/hudozhnik-olga-karpenko/> (дата звернення: січень 2024).

8. Zhadeiko O. Impressionism of the manner of the landscape painting by Olga Karpenko. *Scientific light*. 2018. Vol. 1(18). P. 13-20.

References

1. Bouquet, E. (2010). Olga Karpenko: I Consider Drawing Students to Be the Greatest Pleasure. *Word of Enlightenment*, 30 (563), July 29–August 4, 15 [in Ukrainian].
2. Yefremova, V. (2016). This is how I Feel about Life. *Family Matters*, 5 (221), 14–15 [in Ukrainian].
3. Yefremova, V. (2018). Creativity Forms Artistic Tastes. *Culture and Life*, 15, 13 [in Ukrainian].
4. Zhadeiko, O. (2023). “Mobilised Art”: Main Tendencies of Olga Karpenko's Painting during the War Period. *Current Issues of Humanitarian Sciences*, 66, 74–79 [in Ukrainian].
5. Papeta, O. (2017). Picturesque Nocturnes by Olga Karpenko. *Fine Art*, 94–96 [in Ukrainian].
6. Romanenkova, Yu. V. (2024). “Victory Code”: Olga Karpenko's Painting as a Reflection of the Artistic Processes of Ukraine during the War. *Art space*, 1, 19–35 [in Ukrainian].
7. Sveredyuk, R. (n.d.). Artist Olga Karpenko. URL: <https://sverediuk.com.ua/hudozhnik-olga-karpenko/> [in Ukrainian].
8. Zhadeiko, O. (2018). Impressionism of the Manner of the Landscape Painting by Olga Karpenko. *Scientific Light*, 1(18), 13–20 [in English].

*Стаття надійшла до редакції 09.01.2024
Отримано після доопрацювання 13.02.2024
Прийнято до друку 20.02.2024*